

גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על עניני פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת ויצא
גליון 4

בס"ד

מתוך שבח והודאה על שעבר ותפלה על לעתיד,
הננו להודות לרבים שהצטרפו לקבלת הגליון השבועי
ושלחו הערות ודברי ברכה, שהקב"ה יעזור שאכן לא
יצא תקלה מתחת ידינו להגדיל תורה ולהאדירה.

מי שלא הגיע אליו הגליון השבועי,
אפשר לבקש עד יום חמישי בבוקר.

אי"ה מגליון זה נביא בל"נ בסוף שו"ת על עניני תפילה
לחיזוק עבודת התפילה.

פרשת ויצא - תשע"ט. 1

ש. מצינו בחז"ל שיעקב אבינו כשיצא לדרך מהוריו, לא הלך מיד לחרן לשידוך אלא הטמין עצמו בבית המדרש של שם ועבר ארבע עשרה שנה. מה ראה יעקב אבינו ללכת דוקא עכשיו ללמוד ארבע עשרה שנה, הרי אביו ואמו שלחוהו למצוא לעצמו שידוך.
ת. לא יכל ללכת לבית הרשע הזה עד שילמוד קודם לפחות ידי שנה.²

1 **לבקשת מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א**
אין לסמוך על מה שאני עונה מקופיא.

הגליון הוא מהדורת ביקורת ועריכה של קונטרס עזרת אליעזר,
מתשובות שזכינו בס"ד לקבל בכתב יד ממרן שליט"א.
כל תקלה וטעות זה על דעת הכותב,
והערות ניתן להעביר למשפחת קרביץ.

כולנו תפילה שאי"ה נוכל במשך השנים להשלים את השו"ת על
כל הפרשיות, ועל עבודת התפילה.
הגליון יוצא לזיכוי הרבים, ואין להשתמש בזה לשום דבר אחר
ללא רשות, וכל הזכויות שמורות.
-----

² הגאון ר' אברהם ישעיה אדלר שליט"א מרבני ישיבת ר' חיים עוזר תירץ לי, מצינו שחז"ל אומרים קידושין כתי עיב "ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה. ואם אי אפשר לו בלא אשה, ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה. ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסק בתורה, ולא פליגי הא לן והא להו". מסקנת הגמ' שתלוי האם הוא עשיר ולא יהיה טרוד במזונות שאז ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה, ואם הוא עני ואם ישא אשה יהיה טרוד במזונות ולא יוכל אח"כ ללמוד, על כן עדיף שילמוד תורה קודם ורק אח"כ ישא אשה.

עפ"י ביאר שידוע שבתחילה יעקב אבינו יצא מבית אביו עם כסף וזהב ונזמים ועוד דברים עד שאלפו בנו של עשו רץ אחריו בשליחות אביו עשו להרוג את יעקב אבינו כמו שאומר רש"י לקמן כתי 'אי' שאלפו לקח את כל הכסף מיעקב במקום להרוג אותו, כי גם עני חשוב כמות. וכך נשאר יעקב אבינו עני מרוד בלי כלום. לכן בתחילה כשיעקב אבינו היה עשיר ויכל לישא אשה בלי ריחיים על צוארו ודאגה למזונות כי כל טוב היה בידו, אין הכא נמי הלך על דעת לישא אשה ואח"כ יעסק בתורה בלי טרידה, משא"כ באמצע הדרך כשאלפו לקח ממנו את כל ממונו ונשאר עני בלי שום ממון, כעת הרי אם ישא אשה לא יוכל אח"כ ללמוד, שהרי ריחיים על צוארו, משום כך שינה את דרכו והלך קודם ללמוד תורה כפי שההלכה מחייבת שילמוד תורה ואח"כ ישא אשה.

נוסיף ב"ד על הדברים, הנה רש"י בסוף פרשת תולדות מביא בראשית כתי 'ט' שכנגד אותם יד' שנה שהטמין יעקב אבינו את עצמו בבית מדרש של שם ועבר, לא נענש עליהם כלום, ואילו על אותם עשרים ושתים שנה שהיה בבית לבן ולא כיבד את אביו, נענש מדה כנגד מדה שגם יוסף פירש ממנו כתי שנה. ורש"י מבאר כי בזכות התורה שעמל באותם יד' שנים, לא נענש עליהם. ולכאורה צ"ב, וכי תורה כזה יכולה להגן על בן אדם, הרי היה לו מצות כיבוד אב ואם ללכת לחרן לבית של לבן למצוא שידוך, והיה עליו להזדרז ללכת לשם לכבוד אביו, ולא להתעכב פתאום בבית מדרש וללמוד ארבע עשרה שנה, א"כ תורה שזה ע לחשבון מצות כיבוד אב ואם, כשעוברים על הלכה של כיבוד אב ואם, יכולה להגן. ודאי שלא, כי כל התורה שלומדים זה על מנת לקיים, וכאן לכאורה לא קיים המצוה שהיתה מוטלת עליו. ולא עוד, הרי גם במשך עשרים שנה שהיה אצל לבן, כתוב בחז"ל שיעקב אמר תהלים ועסק בתורה כפי שחז"ל אומרים בראשית רבה עדי' יא' מה היה אומר, ר' י

ש. האם יעקב הודיע להוריו שהוא לא הולך למצוא שידוך אלא הולך ארבע עשרה שנה ללמוד ושלא ידאגו לו בינתיים מדוע לא חוזר, או שלא אמר להם כלום ולא דאגו לו.
ת. מובן מעצמו.

ש. האם יש איזה טעם מה החשבון של יעקב שהטמין עצמו בבית מדרש דוקא ארבע עשרה שנה לא פחות ולא יותר.
ת. שני שמיטות.³

ש. האם יש איזה קשר בין אותם ארבע עשרה שנה שהטמין עצמו בבית מדרש לפני הנשואין לאותם ארבע עשרה שנה שעבד בפועל אצל לבן עבור רחל ולאח, שכנגד אותם שנים שמצאנו שעבד אצל לבן עבור רחל ולאח, סובבו משמים שקודם יכין את עצמו ע"י שיטמין עצמו בבית מדרש בדיוק ארבע עשרה שנים, יום כנגד יום ושנה כנגד שנה, או שאין קשר בין ארבע עשרה שנה של לימוד התורה לארבע עשרה שנה שעבד אצל לבן עבור נישואי רחל ולאח.

ת. שיוכל ללמוד ביניהם עוד יד' שנה עד החתונה.⁴
ש. עשו מאד כעס וחיפש להרוג את יעקב אבינו, מדוע לא הלך לחפש אותו בבית מדרש של שם ועבר, וכי לא חשב שמסתמא יעקב אבינו יושב ולומד.

ת. לא עלה בדעתו, גם נתיירא שמה שמא חלילה ימשך אחריהן.

ש. האם אפשר לפרש בס"ד, עשו ידע שאם יעקב נמצא בתוך הבית מדרש, א"כ אין סיכוי להורגו, כי הברכה של עשו ועל חרבך תחיה תלוייה רק בזמן שיעקב לא לומד, אבל אם יעקב לומד, לא יצליח להרוג אותו, לכן חיפש

יהושע בן לוי אומר ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים היה אומר הדא הוא דכתיב לולא ד' שהיה לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא. ר' שמואל בר נחמני אמר, כל ספר תהלים היה אומר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ישראל סבא". מבאר שכל הזמן למד תורה, ומדוע על העשרים ושנים שנה הללו לא עמד לו הזכות התורה שלמד כמו שעמד לו זכות התורה ביד' שנה שהטמין עצמו בבית מדרש של שם ועבר.

אולם לפי היסוד לעיל מתבאר בס"ד, כל תורה שלומדים ודאי יש לה את הזכות להגן, רק תלוי אם זה תורה שהקב"ה רוצה או לא. האם ע"י התורה עוברים על ההלכה או לא. כשיעקב הלך לבית מדרש והטמין עצמו בבית מדרש יד' שנה ונסק בתורה, לא עבר על מצות כיבוד אב ואם, לא עבר על שום הלכה, כי יצחק אבינו שלחו לישא אשה כי ידע שיש לו כסף רב וגם אם ישא אשה יוכל אח"כ לעסק בתורה. אבל אם אין לו כסף, גם יצחק מודה שעל יעקב לנהוג כפי שההלכה מחייבת שיעסק בתורה ואח"כ ישא אשה, א"כ יעקב עשה בדיוק כפי ההלכה. לכן תורה כזה שלמד לפי כללי ההלכה, יכולה להגן עליו. כי גם אביו רוצה שיעשה על פי ההלכה. משא"כ אח"כ כשנשא אשה ונשא רבבית לבן לעבוד עוד עשרים ושתים שנה, לא היה צריך להתעכב אצל לבן, היה צריך לחזור בחזרה א לאביו, בזה יש תביעה על כיבוד אב ואם שהפסיד ולא יעזור התורה שלמד שם, ע"ז נענש שיוסף פירש ממנו ג"כ. עיין אמת ליעקב לגאון ר' יעקב קמינצקי זצוק"ל שנראה שעמד בזה כדברינו.

³ באילת השחר סוף פרשת תולדות כתי' ב' כתב שיעקב אע"פ שלמד אצל יצחק כל הזמן כנראה הוצרך למדרגה שיוכל להיות גם אצל לבן ולא ללמוד ממעשיו ולהיות כי"כ חזק שיהיה אצלו כתי' שנים ולא ללמוד ממעשיו ולא האמין בעצמו שיוכל להחזיק מעמד ולא ליפול בלי שיתחזק במאמץ כ"כ גדול שלא יתן שינה לעיניו יד' שנים בישיבת של עבר.

⁴ בספר הערות לנה"צ ר' זיידל אפשטיין זצוק"ל על בראשית עמוד קכו' ראינו שמעיר מדוע הטמין את עצמו דוקא יד' שנה בדיוק לא פחות ולא יותר, ועוד, שמחז"ל שרש"י מביא משמע שרק באותם שנים שהטמין עצמו לא הלך לישון, אבל בשנים אחרות שעסק בתורה, כן ישן. ומדוע דוקא כעת החליט שלא לישון כלל. אלא מבאר, יעקב אבינו ידע בנבואה שיצטרך לעבוד אצל לבן ארבע עשרה שנה בעד רחל ולאח, ולכן כנגד אותם שנים שידע שיצטרך להתעכב בבית לבן, הכין את עצמו בתורה להתחזק לפני שמגיע ללבן. כי אין תרופה אחרת מלבד לימוד התורה. אבל לזה לא מסיפק סתם תורה, אלא צריך לימוד התורה בצורה מיוחדת, וע"כ דוקא בשנים האלו לא שכב לישון, כי צריך תורה במדרגה אחרת, משא"כ בשאר השנים יכול ללמוד תורה וגם לשכב לישון.

עיין עוד תוספת חשובה לכאן לקמן על הפסוק בראשית כתי' יא' בענין אליפו שרדף אחרינו מה שמבאר עפ"י עוד מהלך.

גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על עניני פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת ויצא
גליון 4

ת. מצוה גדולה שאני.⁹

ש. האם אפשר לדחות, כשיש את רשבי" ובנו שעוסקים בתורה, כעת כל תוספת של חיבוב מצוה ותפלה וכדומה, גם עוזר לקיום עולם. אבל חיבוב מצוה ללא שיהא תורה, לא יעזור כלום, כי צריך רק תורה כדברי רבינו שליט"א, וחז"ל בשבת מדברים בצירוף רשבי" ובנו שעסקו בתורה בצורה גבוהה, שאז כ לחיבוב מצוה מוסיף משהו אבל לא כדבר קיום נפרד לעולם כשח"ו לא יהא תורה. ת. גם זה נכון.

ש. חז"ל אומרים שהקב"ה עשה תנאי עם מעשה בראשית שקיום העולם תלוי בלימוד התורה. כיצד הדין באופן שלא יהא תורה בעולם כי אם ע"י אשה שלומדת הלכות שנוגע לנשים, האם ע"י מתקיים ג"כ העולם, או שאין זה לימוד תורה כי נשים פטורות מלימוד התורה. ת. לא יהא דבר כזה לעולם.

ש. כיצד הדין באופן שלא יהא תורה אלא תפילה, האם נחשב לקיום העולם או שצריך דוקא תורה. ת. דברי תורה.¹⁰

ש. תמצא לומר שאכן קיום העולם תלוי אך ורק בתורה בלבד, ולא יעזור מעשה חסד או עבודת התפילה לקיום העולם, האם אפשר לתרץ עפ"י הערה שהעולם שואל, מדוע רק אצל יעקב אבינו מצוינו שרש"י (בראשית כח' י) מביא שיציאת צדיק עושה רושם, פנה זיוה, פנה הודה, פנה הדרה, ולא מצוינו כן אצל אברהם ויצחק כשיצאו ממקומם. ואם קיום העולם תלוי רק בלימוד התורה, שאין דבר שמביא ברכה והשפעה וקיום העולם כלימוד התורה, אולי מהאי טעמא, רק אצל יעקב שהיה עמוד התורה, אמרו עליו חז"ל שיציאת צדיק עושה רושם, ללמדנו שהרושם הגדול על הדור שהצדיק עושה, זה בשעה שלומד תורה ומקיים את העולם, משא"כ אצל אברהם שעסק בחסד, ויצחק שעסק בתפילה ועבודה, לא אמרו כן. ת. אולי.

⁹ עיין בספר הערות למו"ק הגר"ש אלישיב זצוק"ל על מסכת שבת עמוד רפ"ב מה שכתב בזה שבתחילה הביא את דברי רש"י במעשה של ר' שמעון בר יוחאי שיצאו מהמערות כל היכא דהוי מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש אמר לו בני די לעולם אני ואתה ואומר רש"י די לעולם בעוסקי תורה אני ואתה. ומבאר מרן הרב אלישיב זצוק"ל שר' שמעון בר יוחאי חשש לקיום העולם כיון שמבטלין תורה. אמנם כשמצא את הזקן שיש לו חביבות למצוה שלוקח שני הדסים כנגד זכור ושמור נתיישבה דעתו, שאם יש כזה חביבות המצוה סגי שיהא אפשרות לקיום העולם. עכ"ל.

ולכאורה תמוה הרי לקיום העולם צריך תורה דוקא, אי"כ לכאורה משמע שגם חיבוב מצוה סגי.

¹⁰ בס"ד ראיתי בחוברת יחלק שלל ח"ו עמוד נ"ו שאלה קלא' שהביאו ששאל הגאון ר' שאול אלתר שליט"א שהסתפק אם קורא אדם ק"ש למצוה, ואין אחר בעולם הלומד ברגע זה, אם ג"כ בכוחה לקיים את העולם בהיותו לומד תורה, או דהוי חלק מהתפילה, ולא חשיבא כלימוד התורה. וידוע הנידון, אמאי קריאת המגילה לא חשיבא תלמוד תורה, אך עכ"פ אפשר דמהני לקיום העולם. ע"ז מוסיף עוד, אי"כ יש לדון, בזמן שישראל היו במדבר, ואם עמד כולם צדיקים וקורין ק"ש כותיקין עם ה' החמה, איך יקויים העולם ככה"ל, והתיינח לאחר מכן שנתיישבו במקומות שונים וזמנו של זה לא כזמנו של זה דכל אחד יש לו שעת זריחת החמה בזמן אחר, ואטו היו חייבין ככה"ל לומר לאחר מהם שלא יקיים קריאת שמע כותיקין וילמד תורה, אתמהא, או אולי נשים הפטורות מק"ש, אף דגם מתלמוד תורה הן פטורי, מ"מ בלומדות ההלכות הצריכות להן, אולי בכוחן לקיים העולם בכך, וכל זה רק אם נימא דק"ש הוי דאורייתא.

ש. בחז"ל מצוינו (שבת פח' ע"א) שהקב"ה עשה תנאי עם מעשה בראשית שאם ישראל יקבלו את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובהו. ומבואר בנפש החיים שאם יהא רגע בעולם בלי תורה, העולם יחזור לתוהו ובהו. כיצד באופן שלא יהיה אדם שעוסק בתורה, וכולם יעסקו רק בחסד או בתפילה, האם יש במעשה החסד או בעבודת התפילה ג"כ כדי קיום העולם, ולא דוקא תורה, או שהתנאי היה דוקא על תורה, ואם יהיה רק חסד או תפילה בלא תורה, לא יהא קיום לעולם. ת. שמע דוקא תורה.⁸

ש. שאלתי את הרב שליט"א עד כמה שהקב"ה עשה תנאי עם מעשה בראשית שהעולם יתקיים ע"י לימוד התורה, כיצד באופן שלא יהא תורה כי אם תפילה, האם יהא קיום לעולם. והרב שליט"א תירץ שרק דברי תורה. לכאורה צ"ב, חז"ל בשבת לג' ע"ב מספרים את כל המעשה של רשבי" ובנו שהיו במערה וכשיצאו פעם ראשונה וראו אנשים שזורעים באדמה, אמרו מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה עד שחזרו שוב למערה וכשיצא בפעם השניה, אמר רשבי" לבנו "די לעולם אני ואתה", ומפרש רש"י "די לעולם בעוסקי תורה אני ואתה", עד שראו אדם שרץ בערב שבת ומחבב מצוה ואז אמרו כמה חביבין מצות על ישראל ויתבי דעתייהו. לכאורה אם בשביל קיום העולם צריך רק תורה, מה נרגעו כשראו אדם מחבב מצוה, הרי ע"י מצוות עדיין אין קיום לעולם, וכאן הרי התביעה שלהם על העולם כי חסר בתורה, האם מוכח מכאן שגם מצוה וחיבוב המצוה די לקיים את העולם.

מזה הוא ממשך הלכה למעשה, ישנם הורים שתובעים שהבן יבוא לשבתות הביתה, מה על הבנים לעשות, הרי יש מצוה של כיבוד אב ואם, אבל עליו ללמוד מיצחק שמעיקר חובתינו אין כלל להתחשב ברוצן ההורים בכלאו מצבים, כיון שאם יש שאלה כיבוד אב ואם או מצות ה' יתברך, קודם עליו לעשות את רצון ה', כי זה קודם לכל, ועליו להמשיך ללמוד בישיבה. ראה לדברים רגילים להביא מיעקב אבינו שכנגד י"ד שנה שלמד בבית מדרש של שם ועבר, לא נעש על שהחשיר במצות כיבוד אב ואם. ורק על אותם כ"ב שנה שעבד אצל לבן הארמי, על זה נעש שלא ראה את יוסף.

בענין הזה ראוי להביא מעשה נורא שראיתי לאחרונה בספר החדש בנתיבות ההלכה שע"י והגית כרד לטי' בשם הגאון ר' משה מרדכי שולזינגר זצוק"ל שמספר סיפור נורא מבעל המעשה וראוי לראות שם כל הפרטים, אבל נקצר את עיקר המעשה שבחור יתום הגיע להרב מבריסק זצוק"ל ומספר לו, אני יתום מביא, והאמא האלמנה שבורה וענייה, כמעט אין פת לחם בבית, ויש לי עוד אחות מבתי, המצב מר מאד, ואני לומד בישיבת סלבודקה ובני המשפחה לוחצים ומציקים לי שאעזוב את הישיבה ואלך להיות מלמד ולהרויח, מה אעשה. וסיפר שהרב נעמד והלך בחדר הלך וחזרו פעם או פעמיים, ונעמד ואמר לו בהאי לישנא, אי אפשר לפסוק לעזוב את הישיבה בכל סיבה שבעולם, ואמנם הצד השני הוא קשה מאד, והקב"ה יעזור. עיין עוד בספר פסקים ותשובות על יור"ד הלכות כיבוד אב ואם סימן רמ' סעיף י"ג

אות מ' שהביא את דברי השו"ע שתלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם, וכתבו הטי"ז והשו"ד שדין זה נלמד מיעקב אבינו שנעש על אותם השנים שהיה בבית לבן מפני שלא קיים כיבוד אב, ועל השנים שלמד תורה אצל שם ועבר לא נעש. וכתב בפסקי תשובות שדברי השו"ע סתומים בדין זה ולא נתברר באיזה אופנים אומרים שתי"ת קודם לכיבוד אב, כי אין לומר שתמיד כשעוסק בתורה פטור מלכבד את אביו שמבקש או כשצריך משהו, דהא הלכה פסוקה היא בסימן רמ"ו סעיף י"ח שצריך להפסיק ממשנתו לכל מצוה שאינה יכולה להיעשות ע"י אחרים. אלא הביא שביארו שכוונת המחבר כאן הוא כמו שכתב בסעיף כ"ה שתלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם ואביו מוחה בו אינו צריך לשמוע בקול אביו, וטעם הדבר מכיון שאם ישמע לאביו יפסיד חלק בתלמוד תורה לעולם כי אם לא ילך לרב שחפץ בו יפסיד בקניית דרכי הלימוד וכדומה ובאופן זה וכיצא בזה אמרו שגדול ת"ת מכיבוד אב ואם, אבל להפסיק לפי שעה ממשנתו בודאי מחויב. ולפי"ז כתב שאם יש לבן סדר יום קבוע וידוע שאם יתבטל קביעות בשביל לעסוק בכבוד אביו יפריע לו למשך זמן, ולא יוכל לחזור לתלמודו כמקודם, לא יפסיק ממשנתו. וכן הדין כשהבן רב במקום רחוק ואם יפסיק בקביעות ממשנתו כדי לבוא לשמש את אביו לעול להיות מזה הפרעה להמשך לימודו למשך זמן, ויש בדין זה חילוקים דקים והדין משתנה לפי מעלת הלומד, כי יש אדם שאפילו הפרעה של משך זמן מועט משבשש לו את הסדרים וכדומה ויש לשקול במאזני צדק בכל שאלה לפי הענין.

⁸ עיין מה שהאריך בזה הגאון בעל המשמר הלוי על ברכות צ"ד בחלק מההוצאות במשמר הלוי על התורה עמוד פ"ט בהרחבה ויש שחלקו על היסוד הזה.

גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על עניני פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת ויצא
גליון 4

ש. בית כנסת או ישיבה שיש בשעת הצהרים אדם שאחראי על הנקיון במקום, כיצד באופן שאדם רואה שם ניירות וכדומה זרוקים על הארץ, האם צריך לטרוח לאסוף את כל הלכלוך הגדול שרואה למען כבוד בית המדרש, או שמכיון שיש אח"כ אדם האחראי על הנקיון, אינו מחוייב לאסוף זאת, הגם שאין זה נאה וכבוד בית המדרש שכך נראה הריצפה. ת. אין חייב.

ש. בחור שנשאר בדרך כלל ללמוד עד מאוחר בלילה והוא אחרון, ורואה שכל האור של הבית מדרש דולק והוא לעצמו מספיק לו רק אור אחד, האם צריך לכבות את שאר האור של הבית מדרש שדולק ללא צורך. ת. כן.

ש. בישיבות שיש סטנדרים, נהוג שבשעת הנקיון מעלים את הסטנדרים על גבי הספסלים כדי שיוכלו לנקות את הארץ, ואח"כ כשבאים הבחורים ללמוד, מורידים את הסטנדרים בחזרה מהספסלים לארץ. האם בשעה שהסטנדרים מונחים על גבי הספסלים, נחשב לבזיון וגנאי של בית המדרש וצריך להזדרז להורידם למקומם, או שאין זה גנאי לבית המדרש. ת. אינו גנאי.

ש. באופן שיש גנאי בבית המדרש כשבספסלים מונחים עליהם הסטנדרים, האם מי שמגיע ראשון צריך לטרוח להוריד את כל הסטנדרים כדי לדאוג לכבוד בית המדרש. ת. אין חייב.

ש. מי שרואה בבית המדרש שזרוק שם ניירות וטישו וכדומה, האם די שיאסוף ליד מקומו לכבוד בית המדרש, או שצריך להשתדל להרים הכל, כשיבואו אח"כ פועלי נקיון ובינתיים זה גנאי. ת. אם אין בזה ביטול תורה.

ש. נכנס לבית המדרש וראה את כל הסטנדרים מונחים על גבי הספסלים עקב נקיון בית המדרש והחליט להוריד את הסטנדרים לארץ. האם נחשב להתחיל במצוה שחייב לגומרה ויצטרך להוריד את כל הסטנדרים, כי כתוב דברים נוראים על מי שמתחיל במצוה ואינו גומרה, או שאינו נחשב שהתחיל במצוה כי אם במעשה טוב וענין גדול שעל זה אין את הכלל שחייב לגמור עד הסוף. ת. אין דעתו לכתחילה לכך אין חייב.

ש. אם להוריד את הסטנדרים בבית המדרש שנמצאים ע"ג הספסלים נחשב למצוה, האם זקן ואינו לפי כבודו יצטרך גם להוריד, כי זה מצוה של בין אדם למקום שדואג לכבוד בית הש"י, או שזה מצוה של חסד למען ויכלו הבאים ללמוד, להתיישב מיד ללמוד בלי לטרוח

ש. מה הפשט בג' לשונות, פנה הודה, פנה הדרה, פנה זיוה מה שנאמר ביציאת יעקב אבינו. לאיזה דברים הכוונה, הודה, זיוה, הדרה. ת. כל מיני כבוד.¹¹

ש. בפרשת ויצא מבואר (בראשית כח' יא' ברש"י) שיעקב אבינו הניח אבנים רק מסביב לראשו מפני שפחד מחיות רעות. וצ"ב עד כמה שעשה זאת רק בשביל השתדלות, כי אבנים לא יכולים למנוע מחיות רעות, אבל מדוע עשה כן רק מסביב לראשו ולא מסביב כל גופו, וכי לא צריך לעשות השתדלות לשמור על כל גופו. ת. שיזכור.¹²

ש. כתוב אצל יעקב אבינו בפרשת ויצא (בראשית כח' יא') ששקעה לו השמש פתאום שלא בעונתה כדי שישאר שם לישון. צ"ב מדוע הוצרך הקב"ה לסובב מעשה בראשית ולגרום לשמש שתשקע קודם זמנה, ודרך זה לגרום שיעקב ישאר לישון שם, הרי הקב"ה יכל בעוד דרכים לעכב את יעקב שם עד שיהא ודאי לילה בזמן וישאר שם לישון, ומדוע סיבב בצורה כזו של שינוי הבריאה להקדים את שקיעת החמה לפני זמנה. ת. כדי שיבין.

ש. אדם בא לבית הכנסת או לבית המדרש ורואה שהספרים מונחים על הסטנדרים בצורה לא מסודרת ולא מונחים בארונות, האם צריך לטרוח לסדר הספרים במקומם למנוע ביטול תורה דברים ולמען כבוד הספרים ובית הכנסת ובית המדרש, או שאינו מחוייב. ת. מצוה אם יכול אבל אין חייב.¹³

¹¹ בר' אליהו מזרחי מפרש וז"ל "שכל זמן שהצדיק בעיר כל העם מתביישין מפניו ומכבדין זה לזה ונמשכין אחר מעשיו הטובים ודינו והוראתיו וזה זיו העיר והודה והדרה כמו שאמרו בגיטין פ' הנוקין על החכם הנמצא בעיר המתנהגים על פניו וצדיק יסוד עולם. אבל כשפנה הצדיק משם אז איש כל הישר בעיניו ויעשה, ירבהו הנער בזקן והנקלה בנכבד ותעלולים ימשלו בו וזהו פנה זיוה והודה והדרה". המהר"ל בגור אריה אומר וז"ל "ונראה שמזכיר ג' דברים לפי שהצדיק בעיר מדרך האנשים בקרבה ביראת שמים שהוא מצות עשה ולא תעשה והם מצות השם יתברך והשני שהוא משכיל אותם בחכמה. והשלישי ללמד אותם מדות טובות והגונות הנזכרים במסכת אבות והדומים לאלו המדות טובות והישרות. וכנגד הראשון אמר פנה הודה כי ההוד הוא לשון שבח כמו הודו לדי' ועל האיש שהוא ירא אלוקים נאמר עליו שראוי לשבח אותו וכי' וכנגד החכמה שהוא מלמד אותם נאמר פנה זיוה הנאמר על החכמה שהיא זיו וכי' וכן חכמת אדם תאיר פניו, הדרה היא רמז על המדות המשובחות שהם תפארת לעושה וכו'".

הטי"ז בדברי דוד על התורה מפרש "ונראה שמעלת הצדיק בזה הוא מרומנו במלאכי, תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון. מבואר מזה דתחילה חשב שתי מעלות מצד עצמו דהיינו תורת אמת, ובשלום ובמישור הלך אתי. והמעלה השלישית היא מצד אחרים שהם צייתים לדיינים שלו על זה אמר ורבים השיב מעון ע"כ סידר כאן תחילה הוד וזיו שהם מעלות עצמו והשלישית שהיא מצד אחרים אמר על זה הדר דפירושו מהודר מאחרים".

בפירוש צדה לדרך (מובא בחומש עם אחד עשרה מפרשי רש"י) מפרש וז"ל "לא לחנם נקט ג' לשונות ונ"ל שהם כנגד שלשה חלקי השלימות הראויים להמצא בצדיק להתלמד מנו בני העיר והם שלימות העיון וחכמתו הכוללת ושלימות המעשה ושלימות הנהגה וסודר מדיני כמו שאמרו ונהנין ממנו עצה ותושיה וכו'".

¹² בספר אשיחה ח"א עמוד מ' מצאתי שגם שאל לרבינו שליט"א מה מועיל המרוב סביב לראשו הלא יכולים החיות הרעות לשלוט בגוף, והשיב, עשאו גבוה שלא יכלו ליכנס וגם לא ראוהו.

עוד שאל לרבינו שליט"א ממה שכתב בחובת הלבבות שער אהבת ד' פ"ו שסיפר אחד מן החסידים על אחד מן היראים שמצאו ישן באחד המדברות, אמר האם אתה לא ירא מן הארץ ומחיות רעות, שאתה ישן במקום מסוכן, א"ל בוש אני שיראני ואין אני ירא מזולתו, וא"כ איך יעקב אבינו ע"ה הי' ירא מפני חיות רעות והתגונן מפניהם. והשיב רבינו שליט"א, ההשתדלות שאפשר לעשות. וצ"ב מה כוונת רבינו שליט"א ליישב בזה. הרי הקושיא היא מדוע בכלל הי' ירא יעקב אבינו. ואולי אפשר לומר שאצל יעקב אבינו מצונו שתמיד חשש שמא יגרום החטא ויפסיד כל מה שמגיע לו, כמבואר יוש ברוכת, ושמעתי מפני מורי ורבי הגאון ר' מיכל הודה, לפקוביץ וזק"ל שאמר שיעקב חשש שמא חטא במחשבה, הרי שכל"כ פחד מהחטא, אי"כ בכה"ג כבר הרגיש שיש לו מקום לפחד מהחיות הרעות, ועשה השתדלות מועטת.

¹³ הראוני שבספר לימוד התורה עמוד 156 מביא בשם שו"ת שלמת חיים סימן שעטי שהכנסת לבית המדרש כדי ללמוד, ומצא שם ספרים שמונחים בבזיון גדול, וצריך זמן רב לסדרם היטב, צריך הוא לסדר את הספרים אם האדם הממונה לסדר את הספרים לא נמצא שם, על אף שזה יהיה על חשבון זמן הלימוד שלו.

גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על עניני פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת ויצא
גליון 4

ש. כתוב בפסוק בפרשת ויצא (בראשית כח' טז) "ויקץ יעקב משנתו ויאמר וגו'" אומר הבעל הטורים סופי תיבות צבור, לומר שאין תפלתו של אדם נשמעת אלא בציבור".

צ"ב מדוע הענין שאין תפלתו של אדם נשמעת אלא בצבור מרומז כאן דוקא.
ת. כי כאן לא הי' לו מנין וקמ"ל דכאילו התפלל בציבור.

ש. חז"ל אומרים בברכות ו' ע"א "תניא אבא בנימין אומר אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה". האם כוונת חז"ל לומר שאין תפלת היחיד נשמעת אלא א"כ מתפלל בבית הכנסת ששם יש ציבור, או שאין צריך ציבור אלא העיקר שיתפלל בבית כנסת אפילו ביחידות ואז תשמע תפלתו.
ת. תפוס לשון אחרון.

ש. לכאורה אם כוונת חז"ל שתפלת אדם נשמעת בבית הכנסת כי יש שם ציבור, ומהא שמעינן להיפך שאם מתפלל ביחידות שלא בציבור, אין תפלתו נשמעת, א"כ איך מותר להתפלל ביחידות, הרי אין תפלתו נשמעת.
ת. אינה נשמעת כ"כ אבל מ"מ יוצא ידי תפילה.

ש. עוד צ"ב, האבות הקדושים תיקנו לנו להתפלל כמבואר בברכות כו' ע"ב, ובפשטות נראה שהם התפללו בלא מנין, יצחק כשיצא לשוח בשדה להתפלל מנחה, וכן יעקב כשהתפלל מעריב שיצא מהעיר לחרן והיה לבדו, ולכאורה מדוע התפללו ביחידות, הרי לפי חז"ל אין תפלתו נשמעת אלא א"כ מתפלל בציבור.
ת. עבדיהם התפללו אתם.

ש. האם אפשר לומר בס"ד, כאן התורה רומזת שגם האבות הקדושים לא התפללו ביחידות כי אם בצבור, ובחז"ל מצינו שגם יצחק וגם יעקב התעסקו לגייר אנשים, כפי שחז"ל אומרים בתחילת פרשת וישב על הפסוק (בראשית לז' א') "וישב יעקב בארץ מגורי אביו וגו'" אל תקרי מגורי אביו אלא מגורי אביו. ועד כמה שהתעסקו לגייר אנשים, נמצא שאף פעם לא היו ביחידות, ובכל פעם שהתפללו היה להם מנין. וזה מה שהתורה רומזת אצל יעקב שגם הוא התפלל במנין, כי אין תפלתו נשמעת אלא בציבור.
ת. נכון.

ש. לכאורה עד כמה שאבות הקדושים תיקנו תפלות והם התפללו ביחידות, מדוע אנו כן צריכים להתפלל דוקא במנין.
ת. מנ"ל שהתפללו ביחידות.¹⁵

¹⁵ בהזדמנות אחרת נשאל שוב בנוסח שונה. בספר שאיפות עמוד רמט' מביא בשם הגה"צ הרב פינקוס זצוק"ל שפעם יהודי שאלו מהיכן היה לאברהם אבינו מנין, הלא אפילו אם נאמר שהוא היה יכול לצרף את אליעזר, הוא עדיין לא הגיע בכך למנין, והשיב לו, אכן אברהם אבינו לא התפלל במנין, משום שלא היה זקוק למנין. אברהם אבינו כלל בתוכו את כל ישראל מסוף העולם ועד סופו, אבל אחרנו צריכים מנין, כי כל אחד מאתנו נחשב כיהודי בודד, אבל הוא היה כללות כל עם ישראל. ומכיון שאברהם אבינו כלל בתוכו את כל כלל ישראל, ישנה השפעה עצומה בכל מעשה שלו, לכלל כלל ישראל, עד סוף כל הדורות. במילים של תפילת שחרית הכניס אברהם אבינו כביכול חומר נפץ, ועי"ז יש בכל תפילה שלנו את האיכות והעוצמה של אברהם אבינו. וכיוצא בזה ממש אף בתפילת מנחה מונחת פצה בעלת עוצמה רבה עוצמתו של יצחק אבינו, וכך גם בתפילת מעריב שתיקן יעקב אבינו טמון כוחו ועוצמתו של יעקב".

להוריד את הסטנדרים, ובכה"ג זקן ואינו לפי כבודו פטור.
ת. כרצונו.

ש. בחור שמדבר עם פלאפון כשר בבית מדרש, האם צריך להעיר לו, ומה צריך לומר לו כשלא מבין מדוע לא טוב.
ת. בבית מדרש אין ראוי.

ש. האם אברך יכול להביא מחשב לבית מדרש ולכתוב שם חידושי תורתו, שזה חוסך לו זמן במקום לכתוב על דפים ואח"כ לכתוב במחשב, ולא עוד, שבזמן שלומד בכולל בבית מדרש, מקבל כסף על שעות הכולל.
ת. אין ראוי.

האם בעזרת נשים קל יותר שיהא מותר לכתוב שם על מחשב דברי תורה.
ת. לא טוב.

ש. הביאו בשם הרב שליט"א שחדרי שיעורים בישיבות ישבו דין קדושה כבית מדרש ולכן אסור להסתפר שם, ואף הרב שליט"א כתב לי שיתכן שיהא אסור לעשות שם קפנדריא. מעתה יש לעיין כיצד הדין באברך שבא לכולל אחרי תפלת שחרית ועדיין לא הספיק לאכול ארוחת בוקר, האם יכול לאכול בחדר שיעורים פת, ומה הדין במזונות.
ת. אין ראוי.

ש. דעת הרב שליט"א שבחורים לא יכולים להסתפר בחדרי השיעורים המיועדים לשיעורים ולימוד תורה, ואף הרב שליט"א כתב לי שיתכן שיהא אסור לעשות שם קפנדריא כדין בית המדרש. מעתה יש לעיין לגבי אכילה ושתייה בחדר שיעורים שלא בזמן השיעור, כגון שהשיעור הוא לקראת הצהריים, ויש שרוצים לאכול שם לפני כן ארוחת בוקר האם מותר.
ת. אין ראוי.

ש. מה הדין לערוך קידושא רבא של חתן בחדר שיעורים, או סיום מסכת, האם מותר.
ת. הכל כמנהג המדינה.

ש. כמו כן יש לעיין בישיבות שיש להם חדר אוצר הספרים ובו מעיינים הלומדים בכל מיני ספרים, מה דינו לענין קפנדריא, לענין אכילה, האם דינו כשיעורי תורה בחדר שיעורים.
ת. יזהר.

ש. מביאים בשם הרב שליט"א שחדר שיעורים של ישיבה, מכיון שמיועד לשיעורים ולימוד תורה, יש לו דין כמו בית מדרש ואי אפשר לספר שם בחורים הרוצים להסתפר. לפי"ז יש לעיין האם אסור לעשות קפנדריא בחדר שיעורים של הישיבה.
ת. יתכן.¹⁴

¹⁴ כן הביא הרה"ג ר' יהודה אריה דינר שליט"א בשם רבינו בנוגע לתספורת.

גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על עניני פרשת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרשת ויצא
גליון 4

ש. חז"ל אומרים בברכות ח' ע"א "במעלה להתפלל ביני עמודי היכא דהו גרסי, כי אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. האם אפשר להוכיח מעלה זו מיעקב אבינו בעצמו, שהנה הבעל הטורים שמרמו על הפסוק (בראשית כח' טז) "וייקץ יעקב משנתו ויאמר" מוסיף בשם חז"ל "משנתו קרי ביה ממשנתו, מתוך שהיה הוגה בתורה ביום גם בלילה לא שכב לבו מלהגות בו בחלומו". הרי שבמקום ששכב לישון עסק שם בתורה. וע"ז כתב הבעל הטורים שיעקב התפלל שם בציבור כדלעיל, הרי שבשעה שיעקב קם הוא התפלל בציבור במקום ששם למד עתה תורה, הרי שיש לנו מקור ורמז מיעקב במעלה להתפלל בציבור ובפרט היכן שלומדים תורה. ת. יפה.

שו"ת עם מרן שליט"א על עניני תפילה
לחיזוק עבודת התפילה.

הלכות והנהגות קודם התפילה.

ש. כשאדם עומד להתפלל מקיים בזה מצוה ולפי הרמב"ם אפילו מצוה דאורייתא. נתעוררתי לפי"ז לחשוב מדוע לפני שאדם עומד להתפלל ומקיים מצוה, לא מברך ברכה על קיום מצוה זו כמו שמברכים לפני שאר קיום מצוות. ת. מצוה שאין לה קצבה אין מברכים עליה.¹⁷

תפילתו כ"כ בכונה שלמה עכ"ז אינה נמאסת כמ"ש בזה"ק וכו', רצה לומר שתפלת יחיד פונים אותה על כל צד בדקדוק וחיפוש בכל עולם ודרכי עולות אס היא ראוייה לעלות אס לאו ח"ו, אבל לא בזה את תפילתו ר"ל תפילת הציבור דאף אס אינה ראוייה כ"כ לעלות אין מדקדקין עליה כ"כ בזכות הציבור ואינה נמאסת עכ"פ עכ"ד.

ממשך בימלא פי תהלתך "והיינו כדדי שהתפילה נתקבל היא צריכה לעבור כל מיני עולמות, וכפי שידוע בעוה"ז כשצריכים לעבור מעברים בכל מקום בודקים, כך בודקים את התפילה בכל מקום, ובכדי שתעבור כראוי בכל המעברים צריך דרגת תפילה גבוהה של כוונה יתירה ואימה ויראה ומסייג, ואם הגר"ח כתב שזה אינו מצוי בעוה"ר בזמנינו, הרי דורינו עוד הרבה יותר רחוק, ומי יכול לומר שתפילתו היא בדרגה כזאת, ממילא אס יתפלל ביחיד תפילתו נדחית ונמאסת ח"ו, אבל כשתפילים בציבור אז אע"פ שהתפילה אינה בדרגה כזאת מ"מ לכל הפחות אינה נמאסת. והנה על מי מדברים שאומרים אל תהי רשע בפני עצמך, וכי מדברים על עוברי עבירות רח"ל, הרי מדברים על יהודי טוב שרוצה להתפלל אלא דמתפלל ביחידות, ולמה יקרא רשע, משמע שאם מדקדקים על האדם אז כמעט אי אפשר שלא ימצא עליו תביעות, והעצה היחידה היא להתפלל בציבור. וכו'.

אמנם גם בתפילה בציבור גופא יש דרגות, תפילה עם לומדי תורה זה אחרת, זה ציבור אחר, וש ציבור של לקלי דעת וכו' ונכשלים בכל מיני דברים, ואע"פ שיש בזה קצת מחלה של ציבור אבל אינו דומה לציבור של לומדי תורה, וצריך להשתדל בזה, דעד כמה שהציבור יותר ציבור אין תפלתו נמאסת, ואז במשך הזמן נקוה להתרומם להגיע לדרגת צדיק, ונזכה שהקב"ה יקבל תפלותינו ונעבוד אותו כרצונו ית"ש". באוצר מפרשים נמצא בחלק מהמשניות בברכות פ"ד מ"ז מביאים בשם זרע יצחק שמבאר מדוע מוסיף צריך ציבור, כי שחרית מנחה ומערב מצוה שהאבות תקנו והם התפללו ביחידות, ע"כ גם אנו מתפללין ביחידות, משא"כ מוסיף לא מצונו מי שהתפלל ביחידות.

¹⁷ בספר ברכות איש על מסכת ברכות עמוד קצ"ב מצאתי בס"ד על הסוגיא תפלות אבות תקנום שכתב יש לעיין למה לא מברכים ברכה קודם התפילה שמתפללים, כדמצונו בכל מצוה שקודם המצוה מברכים ברכה. והביא שאמרו בזה כמה דרכים. א. במאירי במסכתין סוף פרק ראשון ב"ה וראיתי כתב וז"ל "ראיתי מי ששאל למה אין מברכין אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להזכיר יציאת מצרים וכן קריאת שמע וכן להתפלל, ואיני רואה מקום לשאלה זו, שהרי קריאת שמע נתקנו לה ברכות שראוי להם לפטור ברכה זו, ויציאת מצרים ותפלה הן ברכות גמורות לעצמן". מבורר בדבריו, וכיון שמוצות תפלה הן ברכות גמורות לעצמן, פוטרות י"ח ברכות של התפלה את ברכת המצוות שהיה ראוי לברך עליהם אקב"ו על התפלה, כשם שברכות ק"ש פטור מלברך אקב"ו לברך על שמע.

ב. במג"א סימן ק"ו ס"ק ד', הביא בשם אבודרהם לתרץ, דתפלה הוי מצוה שאין לה קצב מן התורה, אלא ביד האדם להרבות או לכתב בתפלה. ועיין בפרי מגדים באשל אברהם שם. ג. בשו"ת מהר"ם שייק או"ח סימן ל"ט' לכתב לתרץ, ע"פ הכלל, שהביא בשו"ת הרשב"א ח"א סימן יח', דמצוה שאפשר שלא לברך לדי גמר אין מברכין עליה, משום חשש ברכה לבטלה, וא"כ בתפלה שעיקר מצותה היא הכוונה, וכדאמרינן בתענית ב' ע"א ולעבוד בכל לבבכם אינו עבודה שבלב זו תפלה, א"כ יש לחוש שמא לא יתפלל בכונה הראויה, לפיכך לא תקנו לברך עליה. ד. ציין עוד לעיין בספר מצוה ועושה להרב שמואל דוד פריעדמאן עמ' קמ"ב שהביא עוד טעמים בזה.

ש קצת קשה, איך אפשר לומר שהתפללו במנין, כי בכל הפסוקים שנזכר שהאבות התפללו, נזכר בלשון יחיד, "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד", וכן אצל יצחק כתוב לשון יחיד "ויצא יצחק לשוח בשדה", משמע שזה היה ביחידות. ת. השכים ולקח עמו צבור.

ש. האם אפשר להביא ראיה מאידך שהאבות הקדושים כן התפללו במנין, מצינו שאליעזר עבד אברהם לקח עמו עשרה גמלים, ומדוע לקח עמו דוקא עשרה ולא פחות, וכי היה צריך שמירה שלקח עמו עשרה, אז שמעתי פעם מאחד מלמדי תינוקות בחידר שלימד לילדים, שמכאן לומדים איך צריך לטרוח ולנסוע ולהתפלל תמיד במנין. מעתה מהיכן ידע אליעזר שצריך מנין, בהכרח שהיה תלמיד מובהק לאברהם אבינו ומזה ראה אצל אברהם עד כמה צריך מנין, ולכן גם כשיצא לדרך, הקפיד שלא נוסעים לשום מקום כל עוד אין לי מנין מסודר להתפלל, ומזה ראה כדברי הרב שליט"א שאפשר שהאבות הקפידו להתפלל דוקא במנין. ת. נכון.

ש. שאלתי את הרב שליט"א מדוע האבות הקדושים שתיקנו לנו את התפילה, התפללו בלא מנין, והרב שליט"א תירץ לי מנין שהתפללו ביחידות. האם אפשר להוכיח שהתפללו ביחידות, שהנה תוס' בחולין צ"א ע"ב בד"ה מהכא וכו' כתבו בתוך דבריהם "לכך נראה דהכא גרסינן וישכם אברהם בבקר אל המקום וגוי' ולא גרסינן ויחבוש את חמורו ומייתי קרא מסדום שהלך להתפלל על הפיכת סדום שהיתה בבוקר והיה לו להקדים להתפלל בלילה אלא שלא רצה לצאת יחיד בלילה הולך יחיד להתפלל עליהם ולא רצה שיהא שום אדם עמו בשעת תפלה". הרי שמהפסוק שלומדים שאברהם תיקן שחרית מבורר בתוס' שהלך יחיד, א"כ מבורר לכאורה שלא הקפיד על המנין. ת. עמדו קצת רחוק בכדי רא"י.

ש. האם אפשר אולי לדחות בס"ד, אדרבה, משם ראה שתמיד כן הקפיד על מנין, כי אס תמיד התפלל ביחידות, מה תוס' צריך להדגיש "ולא רצה שיהא שום אדם עמו בשעת תפלה", הרי תמיד לא הקפיד להתפלל במנין, בהכרח שכאן היה טעם מיוחד שהתפלל ביחידות ומזה משמע שתמיד כן התפלל במנין. ת. אולי.¹⁶

¹⁶ מצאתי בספר ראש הגבעה (לאחר מתלמידי הגר"א עמוד ד' ע"ב) מאריך בענין תפילה בציבור ואומר בתוך דבריו וז"ל "ראיתי בזה"ה על פסוק וישבו המלאכים אל יעקב כי המלאך סנדלפון הממונה על תפלות ישראל עושה ורוקם עטרה לחי העולמים וכתר הכבוד מתפילתן של ישראל וכו' ובגין כך צלולת דסגיאתן איהו מרוקמת מכמה גוונין ונעשית כליל עטרה לחי העולמים משא"כ צלולת דיחיד דאיהו מגוון חד ואינה יכולה להיות ממנה עטרה מרוקמת בגין כך נאמר וירא יעקב מאד ויירר לו ולא סמיך אצלולת וכו'". ממשך ראש הגבעה וז"ל "ויש לנו ללמוד מוסר מיעקב אבינו שהיה בחיר שבאבות וצורתו חקוקה תחת כסא הכבוד ולא רצה לסמוך על תפלתו מפני שהיה ביחיד ומה יעשו אלו שיש להם בית כנסת בעירם ואינם כנסתי להתפלל בו בצבור ועליהם נאמר הוי כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה ונקרא שכן רע.

בימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמוד יא' מאריך עד כמה צריך לזהר להתפלל בציבור דוקא. וז"ל "באבות ב' יג' תנו ואל תהי רשע בפני עצמך, וברוח חיים מפרש רצה לומר שלא התפלל ביחידות בפני"כ כ"א התפלל ביחידות יכול להיות שתהי נקרא רשע ח"ו כי התפילה ביחיד צריך כוונה יתירה ובאימה ויראה ומסייג ואם לאו תפילתו נדחית לבר וזה אינו מצוי בעוה"ר בזמנינו, אבל עם הציבור אף שלא תהי

גליון שבועי עזרת אליעזר
שו"ת עם מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א
על עניני פרישת השבוע, ועניני עבודת התפילה
פרישת ויצא
גליון 4

ש. האם אמא צריכה להשתדל לא להכין את הבגדים בבוקר לילדים שלה אחרי שנטלו ידיהם משום דין זה ועדיף שיקחו לבד.
ת. כן.

ש. מדוע לא ראינו כ"כ שנוהרים בדין זה, כי אין מצוי בזמנינו מזיקין.
ת. בודאי מצוי כי כסלא לאוגיא.²²

ש. הנוגע רק בשרוכי הנעלים בזהירות שלא ליגע בנעל עצמו, האם צריך ליטול ידיו כי השרוך מתבטל לנעל.
ת. לא.²³

ש. אשה שקושרת נעלים, האם צריכה לקשור של שמאל תחלה כאנשים הגם שלא מניחה תפלין, או שתקשור ימין תחלה מפני חשיבותו של ימין.
ת. עמשי"כ בדעת נוטה ח"א תשו' קנז'.²⁴

ש. כיצד באופן שאשה נועלת את הנעלים של בנה, האם תקשור של שמאל תחלה, כי אצל הבן יש חשיבות לשמאל, הגם שעתה עדיין לא מניח תפלין, או שיכולה לקשור ימין כפי שקושרת לעצמה.
ת. כמו בן גדול.²⁵

ש. האם אפשר לתת לבנות בגיל 9 להתפלל תפלת שחרית עם בגדי שינה או שראוי לחנכם להתלבש בבגדים כיון שבשמונה עשרה עומדים לפני המלך.
ת. אין ראוי.²⁶

ש. חכם אחד שליט"א רצה לתרץ, מצוה שכל עשייתה היא עי"י מעשה, בזה שייך לברך לפני שעושה את מעשה המצוה. אולם כשכל המצוה עצמה היא ברכה, לא שייך לברך ברכה על ברכה אחרת. ומכיון שכל שמו"ע שזה עיקר התפילה עניינו ברכות, לא מברכים לפני כן ברכה על הברכות שמברך אח"כ, כמו שלא מצינו שאדם עושה ברכה לפני שמקיים מצוה דאורייתא של ברכת המזון, כי גם שם כל המצוה נעשית עי"י ברכה ואין ברכה על ברכה.
ת. אולי.¹⁸

ש. חדר אמבטיה עם בית הכסא, האם מותר למלאות מים מהברז להכין לנטילת ידים שחרית או שהמים נטמאו.
ת. מותר.¹⁹

ש. אדם שמצא בכיור ספל עם מים ואינו יודע האם המים שבו טמאים כי השתמש בהם איזה אדם ונגע בהם או לא, האם מספיק שיתקן את המים שבכלי על ידי שיוסיף עליהם עוד מים מהברז וכך יוכל להשתמש בהם, או שחייב לשפוך את כל המים שיש בכלי ואח"כ למלאות מחדש את הספל במים טהורים.
ת. א. ספיקא דדינא.
ב. כמדומה שאי אפשר לתקן.²⁰

ש. המשנה ברורה בסימן ד' ס"ק ב' מביא בשם סדר היום שלא לגעת בבגדים עד שיטול ידיו שחרית. כיצד ינהג אדם שנפלה לו הכיפה כשישן, וכעת שקם רוצה מיד ללבושה, האם ילבש את הכיפה לפני נטילת ידים שחרית.
ת. ילבש.²¹

ש. המשנה ברורה סימן ד' ס"ק ב' מביא את דברי הגמ' בברכות נא' ע"א שלא ליטול בשחרית את הבגדים ממישהו אחר משום סכנת מזיקין אלא יקח זאת בעצמו אפילו כשהשני נטל ידיו. מה הביאור בזה, אם מצד מזיקין, מה לי פלוני מה לי הוא עצמו.
ת. זה דיני דהזיקין.

²² בדעת נוטה ח"א עמוד קעה' תשובה קכ' מצאתי שנשאל רבינו שליט"א האם בזמן הזה שאין מזיקין ג"כ יש לחוש לכך א ולא. והשיב טוב לזהר. ובהערה 416 הביאו שנשאל על ענין אחר שנוכח בגמ' לזהר בו משום מזיקין, ואין מקפידין עליו כיום והשיב ששאל ממרן החזו"א והשיב לי דאביי גירש כל המזיקין. ובפסקי החזו"א שכתב רבינו שליט"א נתבאר יותר וז"ל "בפתח בית הכנסת שלו היו ב' דקלים והיו עוברים ביניהם ושאלתי הרי בגמ' אמרו שהוא סכנה והשיב וכו' אביי כבר גירש את כל השדים. ובע"פ הוסיף רבינו שחזר לשאל לחזו"א שיש הרבה דברים שנוהרים גם בזמנינו משום מזיקין והשיב לו דמה שהעולם נוהרים צריך לזהר ואמר רבינו דכל דבר שהפוסקים מביאים כמו נידון וידון שהובא במ"ב, הוא נחשב לדבר שהעולם נוהרים דיש לזהר".

בתשובה קכא' הביא עוד שאלה האם הקפידא בזה היא שיטול את החלוק ממקומו בעצמו או רק שלא יטול מיד השמש אבל אם השמש מניח את החלוק לפניו ושוב נוטלו בעצמו לית לן בה, והשיב דוקא מידו. לפי"ז האמא יכולה להביא את הבגדים ולהניח לידם ויקחו לבד אח"כ.

²³ עיין בספר וזאת הברכה בפרק נקיון הידים לברכות בחלק מהמדרות עמוד 197 שהביא בזה מחלוקת הפוסקים, שדעת החזו"א והגר"ח קניבסקי שליט"א להקל, וכן דעת הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, אולם דעת הגר"ש אלישיב זצוק"ל להחמיר בזה שהשרוך בטל לנעל ויטול ידיו. עיין אשרי האיש ח"א עמוד ח' אות כז'.

²⁴ שם כתוב שתי"ר יספק ישן וגם אממו"ר זלה"ה נסתפק בזה ויתכן דגם נשים. בהערות הוסיפו שבשו"ת דבר יהושע ח"ב סימן קיא' עמד בזה וביאר שנשים כאנשים, כיון שלענין קשירה שמאל עדיפא ממה שמצינו שהתורה החשיבתה לקשור תפלין, וזה גילוי שבקשירה שמאל עדיף ולכן לא שנה נשים מאנשים. אולם הביאו את דעת מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שאשה אינה חייבת בתפילין וחזר הדין שימין עדיפא ותקשור ימין תחלה. וכן הביאו במ"ב דרשו סימן ב' הערה 15 במלואים עמוד 2.

עיין עוד בפסקי תשובות ח"א מה שכתבו בזה. עוד הראינו הרב שלמה זלמן גואלמן נ"י נידון דומה בשערי תשובה סימן ג' לגבי אשה האם תקנה בימין או בשמאל כי הרי לא מניחה תפלין.

²⁵ באשרי האיש או"ח ח"א עמוד ג' מביא דעת מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שכתב שלגבי עצמה, תקשור של ימין תחלה, דאצלה אין חשיבות ליד שמאל לענין קשירה ומסתפק לגבי אמא שקושרת נעלים לבנה מה תעשה.

²⁶ וכן מבואר במ"ב סימן צא' ס"ק יא' שאין להתפלל בבגדי שינה. ויש מעוררים שגם לא ראוי להתפלל בחלוק ביתי.

¹⁸ הגאון ר' אברהם ישעיה אדלר שליט"א מרבני ישיבת רבינו חיים עוזר.

¹⁹ מצאתי בדעת נוטה ח"א עמוד קנז' תשובה שסי' שנשאל כבר האם אפשר לקחת מים לנטילת ידים שחרית מחדר שיש בו ביהכ"ס ע"מ ליטול בהם בחוץ, והשיב כן. ובהערה 356 הביאו שביאר בזה רבינו שליט"א, דלגבי בית הכסא לא מצינו שרוח רעה שורה על האוכלין ומשקין שנכנסו לשם ואף החמירים לא לשתות מים אלו, לענין נטילת ידים לא שמענו להחמיר ומהני בזה בין לסעודה ובין לרוח רעה דשחרית.

בפסקי תשובות סימן ד' אות יט' מאריך לגבי נטילת ידים בכיור שם וז"ל "וכן מותר בשעת הדחק כשאין לו מקום נטילה אחר, ליטול ידים מהכיור ששם לצורך להעביר רוח רעה, וכן לצורך נטילת ידים לאכילה או לתפילה, אך לא יברך שם, ולכתחילה יצא משם כשיחיו עדיין רטובות וינגבם בחוץ, ואם יוכל להוציא המים לחוץ וליטול ידיו שפיר טפי וכו'".

רק לא מדבר להדיא באופן שיש שם גם בית הכסא, ויש אומרים שבית הכסא שלנו יותר קל ואין זה דומה לזמן חז"ל.

²⁰ הגאון ר' שמואל אליעזר שטרן שליט"א אמר לי שלחוש אין צריך לחוש שמא המים טמאים, כי מסתבר שזה נשאר מהקודם שנטל ולא השתמש בכל המים או שטפטף מהברז. אבל אם יודע להדיא שהמים טמאים, לא יעזור לתקן את המים הטמאים עי"י שיוסיף מים טהורים, אלא חייב לשפוך, כי רק בפגום עוזר לתקן עי"י חוספה.

²¹ במשנה ברורה בהוצאת דרשו הערה 7 הביאו שבספר אשי ישראל כבר הביא כן בשם מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל. ויש לעיין כיצד הדין לכבות את השעון מעורר לפני שנטל ידיו כדי לא להעיר את שאר בני הבית.